
Nagroda im. Włodzimierza Tetmajera

Niepodległość i Pamięć 21/3-4 (47-48), 358-363

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tyrtejski i mesjanistyczny”. Warto zwrócić uwagę, że w wielu utworach pojawiają się treści i motywy sakralne, odwołania do bogatej literatury biblijnej, do wielkiej polskiej poezji narodowej, religijnej i patriotycznej. Znajdziemy w nich echa dawnego kultu bohaterów i męczenników za wiarę, naród, sprawiedliwość. Anna Skoczek pisze też, że intencją autorów jest przedstawienie prawdy oraz opis trudnej rzeczywistości stanu wojennego. Poezja w tamtych czasach pełniła programową i ideową misję, traktowano ją jak nakaz, imperatyw moralny:

Masz zapisywać fakty
Masz ocalać pamięć
Wiersz ma być dokumentem
Porzuć piękne słowa (...)

Zastrzeleni górnicy
Tobie swój głos oddali

Starszy czytelnik, czytając te wiersze przypomni sobie miniony czas i własne wybory, młodszemu zrozumieć kontekst pomoże starszy brat, rodzic, dziadek albo encyklopedia znaleziona w popularnej wyszukiwarce internetowej. Wysilek nie pójdzie na marne...

Janusz Kowalski

Poezja stanu wojennego. Antologia wierszy, piosenek, kontrafaktur, parafraz i fraszek, wybór i oprac. **Anna Skoczek**, IPN Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu, Wydawnictwo „Dante”, Kraków 2014, ss. 511.

Nagroda im. Włodzimierza Tetmajera

Muzeum Niepodległości zgromadziło 16 grudnia 2013 roku wiele znakomitości ze świata literatury, kultury, sztuki, dziennikarstwa. Powodem było wręczenie prestiżowej Nagrody im. Włodzimierza Tetmajera oraz ogłoszenie decyzji Sejmu RP o upamiętnieniu Włodzimierza Tetmajera. Nagroda ustanowiona została przez Fundację im. Karola Eugeniusza Lewakowskiego, pierwszego prezesa Polskiego Stronnictwa Ludowego. Wręczana jest

od 2002 przez kapitułę w składzie: Janusz Domański, Jan Sęk i Tadeusz Skoczek oraz laureatów. Ma za zadanie docenienie ludzi działających na rzecz kultury polskiej i naszego dziedzictwa narodowego. W latach ubiegłych laureatami nagrody byli: Elżbieta i Zbigniew Konstany (Elżbieta jest wnuczką W. Tetmajera), Janusz Gmitruk (dyrektor Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego), prof. Adam Zieliński (pisarz), Stefan Schmidt (założyciel Fundacji

Kresy 2000, aktor i malarz z Biłgoraju), prof. Jerzy Pietrkiewicz (prezes Związku Pisarzy Polskich na Obczyźnie), Witold Knychalski (założyciel Fundacji 4 Kultur w Łodzi) i Maria Rydłowa (kustosz Muzeum w Bronowicach).

Stanisław Dziedzic, laureat nagrody w 2013 roku, to publicysta, historyk literatury, krytyk literacki i teatralny, nauczyciel akademicki. Absolwent filologii polskiej i dziennikarstwa na Uniwersytecie Jagiellońskim. W latach 1989–1999 wicedyrektor, a następnie dyrektor wojewódzkich wydziałów ds. kultury i turystyki. Od 2004 roku dyrektor Wydziału Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Miasta Krakowa. Członek Społecznego Komitetu Odnowy Zabytków Krakowa. Autor ponad tysiąca publikacji, w tym kilkuset o charakterze naukowym i popularnonaukowym, uczestnik licznych krajowych i zagranicznych sesji naukowych, poświęconych głównie kulturze i sztuce pięknym oraz dziedzictwu kulturowemu. Ważniejsze publikacje książkowe: *Krakowskie dziedzictwo kulturowe* (1995), *Ojczyzna myśli mojej, Studia i szkice literackie* (1999), *Skalka. Kościół i klasztor Paulinów w Krakowie* (1999), *Alma Mater Jagellonica* (2002), *Serce Polski* (2002), *Święty szlak Almae Matris* (2003), *Złote więzienie Stanisła-*

wa Augusta (2009), *Kraków to jest wielka rzecz* (2012), *Portrety niepospolitych* (2013). Wspólnie z Tadeuszem Skoczkiem opublikował m.in. książki: *Teatr 38. Awangardowy zespół Waldemara Krygiera* (2007), *Przygody z metacodziennością. Teatr 38 w latach 1960–1972* (2010), a z Małgorzatą Dziedzic: *Ojciec Serafin Kaszuba* (2009), *Arcybiskup Józef Bilczewski* (2012).

Opracował i przygotował do druku niepublikowane wcześniej wiersze Karola Wojtyły: *Sonety. Magnificat* (1995), *Psalterz. Księga Słowiańska* (1996) oraz wybory wierszy, znanych współczesnych poetów – m.in. Józefa Barana, Adama Ziemiańskiego, Andrzeja Warzechy, Jerzego Piątkowskiego, Janusza Trzebiatowskiego. Odznaczony m.in. Krzyżem Kawalerskim OOP, srebrnym odznaczeniem Zasłużony Kulturze Gloria Artis.

Włodzimierz Tetmajer (1861–1923) – jeden z najwybitniejszych artystów okresu Młodej Polski. Malarz, poeta, publicysta, polityk. Brat przyrodni Kazimierza Przerwy-Tetmajera. Studiował malarstwo w krakowskiej Szkole Sztuk Pięknych (u Jana Matejki) w Monachium, Wiedniu i Paryżu oraz filologię klasyczną na Uniwersytecie Jagiellońskim. Współzałożyciel i działacz Polskiego Stronnictwa Lu-

dowego, z ramienia którego wszedł do parlamentu wiedeńskiego.

W 1904 roku zamieszkał w położonym w Bronowicach pofranciszkańskim dworku, który po swoim odnowił i urządził, a który nazywano odtąd Tetmajerówką, natomiast swoją dotychczasową „dziedzinę” sprzedał Lucjanowi Rydlowi. Nazwano ją z czasem Rydlówką. Tetmajerówka rychło stała się salonem, w którym bywali artyści i politycy – m.in. Stanisław Wyspiański, Henryk Sienkiewicz, Władysław S. Reymont, Kossakowie, Józef Piłsudski, Wincenty Witos, Jan Stapiński, Wojciech Korfanty. Tetmajer był gorącym patriotą, w jego publicznej działalności sprawa odzyskania niepodległości przez Polskę była zagadnieniem kluczowym. W 1915 roku, wraz z Wincentym Witosem i Władysławem Długoszem odbył podróż do Szwajcarii w celu pozyskania pomocy dla Polaków dotkniętych wojną. Zaangażowany był w prace Polskiej Komisji Likwidacyjnej. Zmarł w 1923 roku. Jego pogrzeb w Bronowicach Małych był wielką patriotyczną manifestacją.

Ilu Polaków, zwłaszcza średniego i starszego pokolenia na słowa powitania: „Sława, panie Włodzimierzu” nie odpowie nieomal mechanicznie: „Żona stroi się w alkierzu”, ilu wreszcie stwierdzenie „Chłop potęgą jest”, nie zakończy

jednym tchem – „i basta” ? Od kilku pokoleń, za sprawą arcydramatu *Wesele* Stanisława Wyspiańskiego, „weselny” Gospodarz przesłania niesłusznie literacki pierwowzór – wizerunek Włodzimierza Przerwy-Tetmajera, uznanego malarza młodopolskiego, świetnego publicysty, parającego się także, choć z mniejszymi już sukcesami, poezją i dramaturgią. Włodzimierz Tetmajer, potomek starej i ustosunkowanej szlacheckiej rodziny, współzałożyciel partii chłopskiej. Z chłopami, z polską wsią, wiązał nadzieje na odzyskanie przez Polskę niepodległości i jej ład społeczny. W tych nadrzędnych dla Polaków sprawach, umiał stawać ponad podziałami politycznymi i społecznymi. Może być wzorem patriotycznej i realistycznej postawy dla współczesnych polityków.

W 1890 roku ożenił się z Anną Mikołajczykówną, córką niebogatego gospodarza z podkrakowskich Bronowic Małych. W kilka lat później, artysta osiadł w zbudowanym przez siebie w Bronowicach dworku-chałupie, wśród chłopów, nie jako chłopoman, ale rzecznik polskiej wsi. 20 listopada 1900 roku w dworku Włodzimierza Tetmajera, odbyło się głośne wesele krakowskiego poety Lucjana Rydla z siostrą Anny Tetmajerowej, Jadwigą Mikołajczykówną, jak tamto, Tetmajerowe, wzbudzają-

ce sporo sensacji i emocji, przyjmowane jako megalians. Ściągnęło ono krakowską bohémę artystyczną i brownowickich chłopów. Dzięki Wyspiańskiemu stało się też najgłośniejszym

polskim weselem, przeniesionym wkrótce, w 1901 roku na deski teatralne. Od krakowskiej prapremiery upłynęło 112 lat, a dramat cieszy się niezmienną popularnością.

MINISTER
PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

Władysław Kosiniak-Kamysz

Warszawa, dnia 16 grudnia 2013 r.

**Szanowny Pan
Stanisław Dziedzic**

*Szanowny Panie Dyrektorze,
Drogi Stanisławie!*

ogromny to zaszczyt móc złożyć Panu gratulacje z okazji 60. rocznicy urodzin. I chociaż ich dzień już minął, tak jak zerwana została kartka z kalendarza mówiąca o święcie Pańskiego imienia, to zorganizowana właśnie stosowna oprawa tamtych wydarzeń ponownie skłania do ciepłych myśli o Panu – drogi Jubilate.

Jest Pan rozpoznawalną postacią i wielkim autorytetem nie tylko naszego grodu. Odznaczany i nagradzany może być Pan dumny z własnych dokonań. Proszę przyjąć wyrazy szacunku dla Pańskiej niezwykłej osobowości.

Szczerze życzę, by przychylny los dał Panu możliwość realizacji wszelkich planów i zamierzeń. Życzę też zapatu do ich realizacji, dobrego zdrowia oraz mnóstwa życzliwych i przyjaznych ludzi wokół.

Z pozdrowieniami

Władysław Kosiniak-Kamysz

**MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO**
ul. Jagiellońska 26, 03-719 Warszawa

Warszawa, 16 grudnia 2013 r.

*Pan
Dr Tadeusz Skópczek,
Dyrektor Muzeum Niepodległości
w Warszawie*

*Szanowny Panie Dyrektorze,
serdecznie dziękuję za zaproszenie na spotkanie w Muzeum Niepodległości w Warszawie zorganizowane z okazji 90. rocznicy śmierci Włodzimierza Tetmajera.*

Pielęgnowanie pamięci o życiu i czynach wybitnych Polaków jest bardzo istotne i cenne. Pozwala nam lepiej zrozumieć zachodzące procesy dziejowe, poszerza naszą wiedzę historyczną, rozwija tożsamość regionalną i narodową, uczy patriotyzmu i szacunku do przeszłości. Świadczy również o naszej trosce o zachowanie dziedzictwa narodowego oraz chęci przekazywania go kolejnym pokoleniom.

Włodzimierz Tetmajer należał do ważnych i zasłużonych postaci okresu Młodej Polski. Przyrodni brat Kazimierza Przerwy-Tetmajera był znakomitym malarzem, poetą, publicystą, jak również łączącym się politykiem, współzałożycielem i działaczem PSL oraz parlamentarzystą. Dzisiejszy wieczór upamiętniający 90. rocznicę jego śmierci sprzyja bliższemu poznaniu biografii, a także licznych dokonań tego wielkiego Polaka i patrioty.

Serdecznie gratuluję Państwu zorganizowania ważnej uroczystości jubileuszowej. Szczególne gratulacje pragnę złożyć Panu Doktorowi Stanisławowi Dziedzicowi, który został laureatem nagrody im. Włodzimierza Tetmajera, przyznawanej osobom działającym na rzecz kultury polskiej i naszego dziedzictwa narodowego. Jestem pełen uznania dla Pańskich zasług, a także imponującego dorobku twórczego, naukowego oraz życiowego. Życzę Panu wielu nowych sukcesów i wszelkiej pomyślności.

Korzystając z okazji, chciałbym ponadto złożyć wszystkim Państwu najserdeczniejsze życzenia świąteczne. Niech nadchodzące Boże Narodzenie upłynie w ciepłej, rodzinnej atmosferze, otworzy nasze serca na Słowo Boże i drugiego człowieka, a także napelni nas wiarą i nadzieją na lepsze jutro. Życzę Państwu również, aby nowy 2014 rok był bardziej pomyślny od tego, który właśnie się kończy, by pozwolił na realizację ambitnych planów i zamierzeń, przyniósł satysfakcję z własnych dokonań, jak również wiele szczęścia w życiu osobistym.

Z wyrazami szacunku

Włodzimierz Tetmajer był też wziętym, w tamtych czasach, malarzem. Jego obrazy, poświęcone tematyce ludowej, obrzędowej, rodzajowej czy religijnej, zdobią ściany licznych muzeów i innych prestiżowych wnętrz, a wspaniałe „bajecznie kolorowe” polichromie – wnętrza znanych kościołów czy salonów i wzbudzają niezmiennie zasłużony zachwyty. Dużą ich kolekcję posiada Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego.

Spotkanie poświęcone Włodzimierzowi Tetmajerowi, zorganizowane w 90. rocznicę śmierci artysty, miało też akcent związany z jubileuszem 60. lecie laureata nagrody – Stanisława Dziedzica. Miało ono miejsce 16 grudnia 2013 roku w Muzeum Niepodległości w Warszawie. Odczytano wówczas wiele listów okolicznościowych, dwa z nich prezentujemy.

W Sejmie o Tetmajerze

Sprawozdanie Komisji Kultury i Środków Przekazu o komisyjnym projekcie uchwały w sprawie uczczenia pamięci Włodzimierza Przerwy-Tetmajera w 90. rocznicę Jego śmierci (punkt 5. porządku dziennego)¹

Posel Andrzej Dąbrowski

(Klub Parlamentarny Polskiego Stronnictwa Ludowego)

Pani Marszałek! Wysoka Izbo! W imieniu Klubu Parlamentarnego Polskiego Stronnictwa Ludowego mam zaszczyt przedstawić stanowisko wobec projektu uchwały w sprawie uczczenia pamięci Włodzimierza Przerwy-Tetmajera w 90. rocznicę Jego śmierci.

26 grudnia minie 90. rocznica śmierci wybitnego malarza, pisarza, działacza politycznego, jednego z czołowych reprezentantów młodopolskiej sztuki inspirowanej rodzimym folklorem.

Włodzimierz Przerwa-Tetmajer urodził się w 1862 roku w Harklowej k. Nowego Targu. Swoją edukację artystyczną rozpoczął w 1875 roku, uczestnicząc w zajęciach prowadzonych w Szkole Sztuk Pięknych w Krakowie. W 1882 roku wyjechał do Wiednia, aby podjąć naukę w Akademii Sztuk Pięknych u Christiana Griepenkerla. Regularne studia na krakowskiej uczelni odbył w latach 1882–1886, kończąc równoległe filologię klasyczną na Uniwersytecie Jagiellońskim. Swój warsztat malarski doskonalił w Monachium i w paryskiej Académie Colarossi,

¹ Fragment stenogramu z posiedzenia nr 56 Sejmu RP (11–12 grudnia 2013)